

PASCALE
BRUINEN



HET
JAAR
VAN
DE
UIL

*Over
verwondering,
verlies en
veerkracht*

Het jaar van de uil

PASCALE BRUINEN

HET JAAR VAN DE UIL

Over verwondering, verlies
en veerkracht



KOSMOS

Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen



www.kosmosuitgevers.nl

© 2016 Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen

Omslagontwerp: b'IJ Barbara

Foto auteur: Merlijn Doomernik

Vormgeving binnenwerk: 2-D'sign, Amersfoort

ISBN 978 90 215 6351 0

ISBN e-book 978 90 215 6352 7

NUR 320

Alle rechten voorbehouden / All rights reserved

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze en/of door welk ander medium ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor mijn allerliefste zoon en dochter

Durf te beginnen aan de langste reis in een mensenleven:
die van je hoofd naar je hart

‘Spiritualiteit is niets anders dan ontvankelijkheid voor schoonheid die we niet kunnen verklaren.’

GERBERT BAKX, Belgisch arts en psycholoog



Woord vooraf

Dit boek is, hoewel de titel misschien anders doet vermoeden, geen ornithologische beschrijving van de familie van de *strigidae*, oftewel uilen in normaal Nederlands. Het biedt evenmin een handleiding hoe je verantwoord zou moeten rouwen en het schetst ook al niet hoe ik op een mooie ochtend ineens wakker werd en zeker wist: 'Yésssss! Nu ben ik een verlichte geest!' Allesbehalve. En nee, je zult ook na lezing van de allerlaatste bladzijde niet het antwoord hebben gevonden op de vraag of er nu wel of niet zoiets bestaat als reïncarnatie of een hoger wezen.

Wat mijn boek dan wel is? Een waargebeurd verhaal over liefde, verlies en verdriet. Over veerkracht en verwondering, hoop en humor, zelfs op de treurigste momenten. Over hoe je je verdriet als springplank kunt gebruiken om jezelf te hervinden nadat je op de bodem van een hele diepe put hebt gezeten. Over het tonen van kwetsbaarheid, dat geen teken is van zwakte, maar juist van moed, durf en kracht. Dit boek gaat, kortom, over universele thema's in een heel persoonlijk en troostrijk jasje.

Maar het beschrijft ook hoe ik met eigen ogen de Wet van de Aantrekkingskracht aan het werk heb gezien. Hierdoor is mijn wereld zoals ik die tot dan kende totaal op zijn kop gezet.

Tot dat moment had ik mijn hele werkzame leven in een juridische omgeving verkeerd, eerst als advocaat en daarna als officier van justitie. Een heel interessant en betekenisvol milieu waarin ik, met mijn logisch en analytisch denkvermogen, prima tot mijn recht kwam.

Als advocaat van de eisende partij was ik er altijd op uit om het gestelde te staven. Niet voor niets zegt de gevleugelde uitdrukking: ‘Wie eist, bewijst!’ Na mijn overstap naar het Openbaar Ministerie werd deze professionele neiging om alles te moeten bewijzen zo mogelijk nog verder aangewakkerd. Want als officier van justitie was het immers mijn corebusiness om het wettige én het overtuigende bewijs te leveren voor de strafbare feiten die ik een verdachte verweet. Er mocht geen greintje twijfel zijn, anders resulteerde de strafzaak immers in een vrijspraak.

Zodoende was ik beroepshalve dag in, dag uit, al meer dan een kwart eeuw lang, op zoek naar keiharde en onweerlegbare aanwijzingen dat iets absoluut klopte. Vind je het dan gek als ik verklap dat ik niets voor waar aannam totdat ik er sluitende objectieve argumenten voor had?

Maar dan gebeurt er in mijn privéleven iets wat zó bijzonder is, dat het mijn vertrouwde en overzichtelijke wereld op zijn grondvesten doet schudden en mij voorgoed verandert. Sindsdien geloof ik op voorhand alles totdat het tegendeel is gebleken. Uiteindelijk heeft deze gebeurtenis zelfs geleid tot mijn beslissing om begin 2016 een totale carrièreswitch te maken en mijn baan als officier op te geven zodat ik mijn schrijvershart kon volgen.

Als nuchtere jurist heb ik heel lang getwijfeld of het wel verstandig was om dit ongelofelijke maar waargebeurde verhaal te delen met een breed publiek. Ondanks de toenemende interesse in mindfulness, meditatie en zingeving, rust er in onze westerse maatschappij immers nog steeds een levensgroot taboe op spirituele ervaringen die niet logisch en rationeel verklaard kunnen worden. Het ongemakkelijke gevoel bij alles wat in de volksmond als ‘zweverig’ wordt beschouwd, is nog onverminderd groot. En dat geldt zeker in de juridische wereld die zo lang de mijne is geweest.

Toch bleek de drang om mijn verhaal aan anderen te vertellen uiteindelijk sterker dan de angst om mijn beroepsmatige geloofwaardigheid te verliezen. Want ik heb inmiddels geleerd dat een professionele houding en een kwetsbare opstelling – zelfs in de weerbarstige juridische praktijk – elkaar niet over en weer uitsluiten maar juist complementair zijn.

Mijn redenen om dit verhaal te vertellen zijn divers. Allereerst omdat het, hoe wonderbaarlijk ook, precies zo is gegaan zoals ik het in dit boek heb beschreven. Wat louter in je geest begint als een diep gekoesterd verlangen kan zich precies zo manifesteren in de zintuiglijke werkelijkheid van alledag.

Maar dit boek is ook een eerbetoon aan het durven tonen van kwetsbaarheid, van te laten zien wie je echt bent. Als je dit doet, ontstaat er herkenning en een gevoel van verbondenheid. Het zijn juist die momenten van connectie die ertoe doen in een mensenleven.

Een derde reden om dit boek te schrijven is om te tonen dat je echt sterker uit een diepe put kunt komen mits je je verdriet maar durft toe te laten. Ik hoop daarmee anderen tot steun te kunnen zijn. Op dit vlak kan ik je alleen maar toewensen wat dit indianengebed zo prachtig verwoordt:

Mogen sterren je verdriet wegnemen, mogen bloemen je hart vervullen met schoonheid. Laat hoop je tranen wegvegen, maar boven alles: laat de stilte je sterk maken.

Ten slotte deel ik dit verhaal omdat ik je ook zo'n magische gebeurtenis in jouw leven gun. Want als je een open mind houdt en niet te snel (ver)oordeelt, kan er zoveel moois op je pad komen wat je anders zou missen.

Bij de eerstvolgende keer dat je jezelf betrapt op de gedachte:
Dat kán toch niet waar zijn!, daag ik je daarom uit om jezelf eens de
vraag te stellen of het tegendeel niet evenzeer of misschien nog wel
méér de waarheid kan zijn.

Wonderen bestaan, dus blijf alert.

Want als het mij gebeurt, kan het iedereen overkomen.

Pascale Bruinen



1 Een ster die langzaam uitdooft

Papa oogt broos, kwetsbaar als een pasgeboren vogeltje zonder veertjes dat uit zijn nest is gevallen. Zijn ooit zo rijzige en lenige gestalte is verworden tot een ineengedrongen hoopje met verstijfde gewrichten en slappe spieren. Het jarenlange zitten in de rolstoel heeft zijn brute tol geëist.

Ik wil graag met hem naar buiten, dus haal ik zijn jas. Voor papa zelf hoeft het niet zo nodig meer. De laatste tijd hoor ik veel te vaak 'Doe geen moeite, laat maar.' Uiteraard protesteer ik hiertegen onder het slaken van kreten over hoe gezond het is om wat vitamine D op te doen. Wanneer ik even later met zijn bruine parka voor hem sta, steekt hij gelukkig toch zijn armen de lucht in, zodat ik de mouwen eroverheen kan doen. Vervolgens trek ik de rest van de jas zo glad mogelijk achter zijn gebogen rug. Nog voordat ik iets kan vragen, tilt hij zijn kin al omhoog, zodat de jas tot bovenaan dichtgeritst kan worden. Ik voel me als een moeder die haar kleuter aankleedt.

De sjaal, onmisbaar vanwege de nog prille lente, drapeer ik zorgvuldig om zijn schriële nek. Zijn stramme voeten worden voorzien van sloffen die ook voor buiten geschikt zijn. Zijn muts zet hij gelukkig zelf op. Wanneer ik hierna mijn handen op zijn schouders leg en ze een zacht kneepje geef ten teken dat mijn deel van het werk er nu op zit, voel ik de botten zelfs door zijn te grote trui heen.

Vorige maand is hij 89 geworden. Zijn lijf vindt het langzaam-aan welletjes want zijn nieren doen nog maar voor tien procent wat ze behoren te doen. Als zijn lichaam een chemiebedrijf was, zou het acuut gesloten worden wegens levensgevaarlijke opeenhoping van

afvalstoffen. Nu al zakt hij geregeld midden in een gesprek even weg omdat hij van binnenuit wordt vergiftigd. 'De koek is op,' zei zijn internist. Dat is duidelijke taal.

Een lichtpunt is dat hij mentaal nog altijd even scherp is als vroeger. Heel soms is er even die bekende ondeugende twinkeling in zijn ogen. Daar ben ik dankbaar voor.

Na een kort wandelrondje in de directe omgeving van het verzorgingshuis, waar mijn ouders sinds een jaar of twee een eigen appartement bewonen, heeft papa er al genoeg van. De gesmoorde uitroep vanachter zijn sjaal: 'Het is toch wel kouder dan ik dacht met die harde wind!' is zijn niet mis te verstane signaal om terug te keren, ook al waait er slechts een aangename voorjaarsbries.

Al keuvelend duw ik zijn rolstoel terug richting ingang. Her en der wijs ik hem op narcissen en blauwe druifjes als tekenen van het naderend voorjaar, maar hij heeft er geen aandacht voor. Zijn blik is strak gericht op de weg. Bij iedere stoeprand die we naderen klemt hij zich vast aan de armleuningen van zijn rolstoel. Op deze manier wordt mijn goedbedoelde wandeling een lijdensweg voor hem.

Wanneer we even later weer in de droge warmte van het appartement zijn, zie ik dat hij een beetje ontspant. Het is duidelijk dat ik hem met dit soort uitjes geen plezier meer doe. Ik hang zijn jas, sjaal en muts weer aan de kapstok in de hal. Bij het binnenlopen van de woonkamer zie ik dat zijn hoofd op zijn borst rust, zijn ogen zijn dicht. Hij is rechtop in slaap gevallen.

Als ik hem zo in zijn rolstoel zie zitten, dwalen mijn gedachten af naar vroeger. Papa. Beschermer. Leermeester. Allesweter. Als zakenman was hij capabel, integer en snel tot de kern komend. Als echtgenoot en vader is hij lief, gevoelig en zorgzaam. Hij heeft zijn liefde voor zijn geboortestad Maastricht, carnaval en voetbal aan mij doorgegeven. Als hij het Maastrichts volkslied (ja, dat bestaat echt!) hoort, raakt hij nog steeds tot tranen toe geroerd, net als ik.

Om hem niet te wekken verlaat ik stilletjes de kamer en trek ik de voordeur zacht achter me dicht. Onderweg naar huis realiseer ik me hoeveel ik van hem heb geleerd. Hoe hij me vaak aan het lachen heeft gemaakt en een enkele keer ook aan het huilen. En hoe zelfs zijn kleine onhebbelijkheden tegenwoordig eerder dierbaar dan irritant lijken. Zoals zijn gewoonte om telefoongesprekken abrupt af te sluiten, waarna je als gesprekspartner ineens merkt dat je tegen de bezettoon praat. Of de wetmatigheid dat de glazen van zijn bril, die hij voortdurend op en af moet zetten, stevast vol zitten met vette vingerafdrukken. Of zijn voorliefde voor zure smaken zodat hij zelfs aan de lekkerste gerechten soms nog een scheutje azijn toevoegt, tot wanhoop van mijn moeder.

Ergens diep weggestopt weet ik dat het onafwendbare afscheid in zicht komt. De trein van zijn lange leven nadert gestaag het eindstation. Want zo'n drie maanden geleden heeft de internist tegen mijn vader gezegd dat hij nog maximaal een half jaar te leven heeft. Ik kan nu dus alleen nog maar hopen op zo veel mogelijk vertraging.

Sinds dit doodvonnis lijkt papa's ster langzaam uit te doven. Wilde hij eerst altijd graag naar beneden voor sociale gelegenheden, nu krijg je hem nauwelijks de deur uit. Grapjes maakt hij nog maar zelden. Als hij zich onbespied waant, kijkt hij voor zich uit met een gepijnigde blik, de mondhoecken omlaag. Heel soms zegt hij in onze aanwezigheid iets over zijn naderende einde. Een losse opmerking hier, een kleine clou daar. Maar als mama het hoort, ontkent ze het meteen luidkeels.

'Welnee, dat heeft de dokter helemaal niet zo gezegd!'

'Jawél, dat heeft hij zeker gezegd. Jij wilt het alleen niet horen!'

Waarop papa geërgerd voor zich uitkijkt en mama zwijgend met haar rollator richting keukentje loopt en daar ostentatief gaat staan rammelen met bestek en borden.

Door deze welles-nietesspelletjes voel ik me ontredderd. Omdat ik uitsluit wil, besluit ik de eerstvolgende keer met hem mee te gaan naar de nierfalenpoli. Als ik hoor dat zijn nierfunctie niet verder achteruit is gegaan, hij geen vocht op de longen heeft en er geen bijzonderheden op een hartfilmpje te zien zijn, voel ik me weer wat gerustgesteld. Na het consult duw ik hem in zijn rolstoel het benauwde kamertje uit en besluit ik een charmeoffensief in te zetten.

‘Zie je nu wel dat het meeviel? Je hoeft pas over vier weken terug, dat is goed nieuws, niet? Dat kan toch alleen maar betekenen dat het best goed gaat, naar omstandigheden?’

Papa wrijft met zijn zakdoek over zijn neus en zegt niets. Hij kijkt bozig. Ik besluit dit te negeren en blijf op dezelfde montere toon tegen hem spreken terwijl ik hem voortduw door de lange gangen van het ziekenhuis, tijdens het wachten op het taxibusje en gedurende de rit terug naar huis. Ik ben zo druk met praten dat ik pas na een paar minuten merk dat papa er niets meer van meekrijgt. Hij is in een van zijn typische wegzakmomenten beland.

Ik schrik als ik naar hem kijk. Het lijkt alsof hij dood is. Ik kan niet ophouden met staren. Opeens komt zijn hoofd weer omhoog. Hij kijkt me aan, even lijkt hij niet precies te weten waar hij is. Maar dan komt er een blik van herkenning in zijn ogen.

‘Waarom kijk je zo naar me?’ vraagt hij.

‘Zomaar,’ zeg ik.

Het busje is gearriveerd bij het verzorgingshuis. De vriendelijke chauffeur maakt de riemen van de rolstoel en die van papa los en trekt hem voorzichtig achteruit. Via het hydraulische platform wordt papa langzaam richting aarde gebracht.

‘Dank u wel, hoor,’ zegt papa. Ik zie dat hij de man een paar euro in zijn hand stopt.

‘U bedankt, meneer Bruinen!’ zegt de chauffeur.

Dat is typisch mijn vader. Vrijgevig tot zijn laatste ademteug. Al kan hij op andere dingen juist weer bezuinigen, zoals op alles voor hemzelf. Een ander kostuum kopen? Welnee, hij had er toch al drie? Als mama er niet was geweest, had hij zichzelf nooit iets nieuws gegund. Anderen konden daarentegen alles van hem krijgen.

Papa heeft zich altijd laten leiden door wat mama wil. Tot op de dag van vandaag adoreert hij haar. Inmiddels is hij al bijna 64 jaar een trouwe, liefhebbende en hoffelijke echtgenoot. Wat is hij altijd trots geweest op mama, die met haar donkere haren en lichte ogen vroeger geregeld werd vergeleken met Elizabeth Taylor. Maar zelf mocht hij er in zijn jongere jaren ook wezen. Hij was een lange, knappe verschijning met zijn regelmatige gelaatstrekken, mooi bijgehouden snor en donkere haren. Met zijn onafscheidelijke pet had hij wel wat weg van een statige Engelse gentleman. In de bloei van hun leven vormden mijn ouders samen een prachtig koppel, waarvan ook de vele ingelijste foto's getuigen die mijn vader overal heeft neergezet.

Eenmaal binnen in de lift, valt me op dat papa er grauw en uitgeblust uitziet. Zodra hij terug is in het appartement, gaat hij in het kleine keukentje met zijn maatbeker in de weer. Drinken mag hij maar beperkt, zijn vochtinname moet streng worden gereguleerd. Daar is hij bijna obsessief mee bezig.

Als ik zie dat hij de inhoud van zijn drankje nauwgezet noteert in een schriftje, vraag ik me onwillekeurig af waar die goedlachse gourmand en vrolijke wijnkenner van weleer is gebleven. Die man van de wereld, die altijd bang was ergens iets gezelligs te missen. Die vader met een geweldig gevoel voor humor. Ik ken hem niet meer terug. Sinds hij twee jaar geleden naar het appartement is verhuisd en zijn nierproblemen in rap tempo zijn verergerd, is hij van een bourgondische levensgenieter gaandeweg veranderd in een angstig persoon. Zijn wereld lijkt wel te heet gewassen, zozeer is die gekrompen.

Deden we hem vroeger nog wel eens een plezier door hem en mama op te halen voor een gezellige middag, een zondagse brunch of lekker etentje, nu wil hij nergens meer heen. Televisie kijken of een boek lezen – het interesseert hem niet langer. Zelfs zijn lievelingseten – pittige spaghetti die mama nog altijd trouw voor hem bereidt – smaakt hem niet meer sinds hij fosfaatbinders moet slikken om zijn nieren te sparen.

De organisatie rondom hun verhuizing was grofweg vergelijkbaar met die van willekeurig welke Europese top. Maanden van tevoren begonnen de voorbereidingen. Dat wil zeggen: mijn vader deelde aan iedereen orders uit die stelselmatig werden genegeerd en mijn moeder keek vooral met een vertwijfelde blik om zich heen naar alles wat (vooral door haar) in de loop der jaren was verzameld.

Zo leek de garage van mijn ouderlijk huis wel een vestiging van een elektronikawinkel dankzij alle apparaten die daar stonden te verstoffen. Dat wafelijzer van de reclame waarmee geen enkele zoe-te lekkernij was gebakken. Die must-havekrulset die mama's haren nooit had beroerd. Of de zoveelste keukenmachine die nimmer het daglicht had mogen aanschouwen.

Maar het ergste waren de stapels kleren, schoenen, tassen en sjaaltjes van mama. Toen de verhuizing naderbij kwam, ging ik haar helpen om orde in deze chaos te scheppen. Het zou immers onmogelijk zijn om alles mee te nemen naar hun veel kleinere appartement. Staand te midden van een onoverzienbare stapel winterjassen wees ik haar streng doch rechtvaardig op het gegeven dat zeker een op de vier stuks (eigenlijk drie op de vier maar ja, het blijft je moeder hè?) weg moest. Ik zag dat ze van deze mededeling in shock was.

'Maar die heb ik nodig als het echt koud is. En deze, die doe ik niet weg. Nooit!'

Ik, hoopvol wijzend op een andere jas: ‘Maar die is toch niet meer zo leuk, nietwaar? Die doen we in de doos voor de kledingbak.’

‘Néééé...! Die zéker niet!’ Om hem vervolgens, net als de zeven andere, liefdevol in te pakken in de verhuisdoos.

Nodeloos te zeggen dat dit met de rest van de spullen ook zo is gegaan, mijn ferme taal ten spijt. Met als voorspelbaar gevolg dat ze na hun verhuizing niet voor- of achteruit konden bewegen vanwege de tot aan het plafond opgestapelde dozen.

Eenmaal verhuisd duurde het een tijdje voordat papa zich een beetje thuis voelde in zijn nieuwe appartement in het verzorgingshuis. Toen hij er net woonde, ging hij er nog wel eens alleen op uit in zijn elektrische rolstoel. Dan zoefde hij, goed ingepakt tegen de elementen, naar een lunchroom in de buurt. In die tijd kwam hij ook geregeld bij mij op bezoek omdat ik redelijk dichtbij woon. Zo ook die ene keer toen hij op een mooie zomerse dag onaangekondigd voor de deur stond. Eigenlijk kwam het me helemaal niet uit. Het was mijn vrije dag en ik had de hele ochtend al als een tornado door het huis geraasd met stofdoek, zuiger en dweil. Hierna was ik net begonnen aan het schoffelen van mijn voortuin, toen ik een brommend geluid hoorde en papa zag opdoemen. Onwillekeurig rekende ik uit hoelang zijn bezoek zou moeten duren om daarna nog de rest van mijn ellenlange to-dolijstje af te kunnen werken. Ik schaamde me meteen diep voor deze ongestuvige gedachte. Maar ik ben nu eenmaal een controlfreak, dus deze spontane onderbreking van mijn geplande activiteiten maakte me ongedurig.

Omdat hij met zijn elektrische rolstoel niet door de voordeur kon, kwam hij achterom. We hadden daar net een nieuwe houten poort laten maken die nog in de grondverf stond. Om de tuin binnen te kunnen komen, moest hij een nogal scherpe bocht inzetten. De bedoeling was dat hij zijn elektrische rolstoel een aantal malen

voorzichtig op en neer zou manoeuvreren totdat hij recht voor de poort stond. Maar dat duurde papa te lang. Nadat hij een onbesuisde ruk aan het stuur had gegeven, zag ik hoe hij het gas vol opendraaide. Nog voordat ik kon waarschuwen, schoot hij al met een rotvaart naar voren en krák, daar perste hij zich met rolstoel en al door de smalle ingang waarbij zijn spiegel een diepe kras trok in onze maagdelijke poort. De dader hoorde hoegenaamd niets (om onduidelijke redenen weigert hij stelselmatig om zijn hoorapparaat in te doen) en karde doodleuk verder de tuin in terwijl ik vol ongelooft naar het spoor van vernieling keek dat hij zojuist had achtergelaten. Nog een geluk dat de poort niet was afgelakt.

Nadat ik bekomen was van dit akkefietje gingen we, onder het genot van een kopje koffie en wat lekkers, op het terras in de schaduw van mijn mooie Catalpa zitten. Onder deze majestueuze boom, die met zijn uitwaaierende kroon het onbetwiste middelpunt van onze tuin is, voelde ik me eindelijk tot rust komen. Die middag leek hij wel een gigantisch bruidsboeket, getooid als hij was met al zijn delicate witte bloemetjestrassen. Al baarde het me wel zorgen om te zien dat zijn wortels her en der een klein stukje van het terras omhoogduwden.

Dat was vorig jaar zomer. En juist wanneer het lijkt alsof papa zich met zijn nieuwe levensfase in het verzorgingshuis heeft verzoend, slaat het noodlot toe en krijgt hij te horen dat hij niet lang meer te leven heeft.

Een van de weinige dingen die hij tegenwoordig nog wel doet, is af en toe naar de herensoos gaan in het zaaltje beneden. Als ik weer op bezoek ben en mijn moeder vertelt waar hij is, besluit ik hem even gedag te zeggen. Ik klop netjes aan en doe de deur open. Rondom een paar tegen elkaar aangeschoven tafels zitten zo'n tien oude mannen, de meesten met een kopje koffie voor zich maar sommigen